

454581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

BCU Cluj ANUL XI Universit No. 1

18 IANUARIE 1931

În acest număr: Anul lichidărilor de Octavian Goga; Imagini provinciale de Teodor Murășanu; „Magyar Globus“ de Virgil P. Râmniceanu; Siciul lui Despot-Vodă de Horia Teculescu; Cronică politice interne: Inovații și reîntoarceri de Alexandru Hodoș; Cronică politice externe: Relațiunile franco-italiene de V. P. R.; Gazeta rimată: Budapesta—București de Ion Opincă; Insemnări: Mareșalul Joffre, Crăciunul bolșevic, Fleacuri constituționale, Oamenii politici maghiari, Alegerile parțiale, Arendașii Melpumenei, „Meșterul Manole“ în ungurește, Presa și viața privată, etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. REGINA MARIA No. 35

32 PAGINI

UN EXEMPLAR 10 LEI

Țara Noastră

Anul lichidărilor

E un vechi obicei cronicăresc să proiectezi lumină în pragul anului nou, să întinzi o punte strălucitoare pe deasupra vremii moherâte și să-i dai deaproapelui tău credința în ziua de mâine. Acest narcotic menit să descrețească frunțile o clipă trecătoare, e practicat și de oamenii politici, cari la astfel de ocazii ridicându-se, cum s'ar zice, peste valul de patimi, privesc lucrurile de sus și deschid perspective pentru viitor.

La alte vremuri mai puțin complicate decât cele de azi m'am supus și eu de bună voie ritualului consacrat. Urmând rețeta din bătrâni, am făcut un tablou succint al trecutului și fixându-mi o formulă a situației am încadrat-o în optimism căldicel, silindu-mă să le prevestesc cefitorilor viață senină și izbânda marilor așteptări. Acum însă, nici nu încerc o asemenea operație, fiindcă la patul unui muribund îmi repugnă leacurile băbești și fiindcă prăvălirea spre prăpastie nu poate fi privită cu surâsul pe buze.

Starea de lucruri în care a fost împinsă țara îi cere unui om cinstit, în împrejurările actuale, sau făcerea sumbră a desnădejzii, sau vorba răspicată a unei crude sincerități.

Avem motive s'o preferim pe cea din urmă.

* * *

Ar fi, în adevăr, o încercare extrem de interesantă ca cineva în cadrul larg al unei cărți să despice evenimentele anului trecut și pipăind viața politică a României în toate palpitările ei, să tragă concluziile necesare.

Dacă ar fi să prindem într'un mănunchiu fenomenele înrudite din acest răstimp, dându-ne seama că nu e vorba de manifestări singulare, ci de sbuciumarea organică a marelui tot, *lichidarea legendelor* ar părea titlul cel mai potrivit pentru a caracteriza psihologia anului care s'a scurs. Dărâmări continue de clădiri mincinoase în mintea bieteii mulțimi, iată ce s'a petrecut aici în vremea din urmă. Fiecare prăbușire a lăsat un gol în suflete și ceva amar în cerul gurii. Luați-le pe rând poveștile pe care le-a sdrențuit realitatea! Incepeți de pildă cu lozinca răsunătoare a „*democrației*“, de care ne-am împiedecat neconștient zece ani dearându-l la gazetă ori în discursurile atâtor bipezi politici. Cum s'a evaporat mirajul ei mistic de odinioară... Întrebați-l pe Măria Sa Poporul, care plătește azi cu bani grei experiența de laboratoriu a veleităților noastre „democratice“ și veți vedea că s'a saturat până în gât, ori dacă vreți să admirați consecvența, celiți la gazetă teoria... „personalităților“, cea mai proasă păță invenție pentru tămăduirea tuturor relelor. Mergeți mai departe cu un pas și priviți mitul de ieri, brodat pe adagiul: „*Să vie ardeleii*“, împotriva căruia în coloanele *Țării Noastre* s'a protestat pe multe mii de pagini... Treceți în revistă câteva clipe numai figurile de epopeie ale d-ilor Boilă și soții, ca să înțelegeți de ce mlaștina a fost înghițit frumosul basm... Cine mai vrea *țărănișm*? Să ridice mâna! Cămășuța d-lui Mihalache se scurtează politicește zi cu zi, nu e departe ceasul când nu se mai vede albul ei de sub scurteica neagră, menită să ocrotească o burghezie de recentă dată... Legende răsuflate, grămezi de scrum pe care le suflă vântul, haine ieșite la soare și pline de praf, iată ce flutură azi peste ruine! Mai adăugați undeva într'un colț și *legenda regenții*, căreia i se cântau osanale, pentru ca într'o dimineață de vară, peste anahronismul ei îngropat în glume și 'n noroi, profilul noului Rege să se înfigă biruitor în conștiința publică...

Da, a fost un an al lichidărilor.

S'au năruit atâtea speranțe împrejur, s'au auzit uruituri surde din atâtea părți, că edificiul întreg își dă impresia penibilă că se clatină și cade pe noi... Lumea e despoiată sufletește, apostolii de ieri s'au transformat în vameși odioși, protestarea înăcrîtă scoate capul pe la colțuri de stradă, chipul galben și stors al țaranului se ridică plin de întunerec, ca o amenințare în fața noastră. Nu mai e nicio rânduială aici, niciun sistem de gândire ori de guvernare, ierarhia valorilor a căzut, adjectivele noastre au obosit, d. Mihail Popovici ține loc de prim-ministru... Să râdem sau să plângem, cinstiți cetățeni, nu suntem oare în vremuri de Apocalips? Cine ar mai putea veni cu vechea urare de anul nou la astfel de cumplite zile și la asemenea osândă?...

Mă gândesc în această groaznică dărăpănare, ce om sau ce nenorocire, ce accent de jale sau ce mușcătoare ironie, ar putea reflecta mai aproape de adevăr haosul în care ne plimbăm ca niște lunatici de dimineața până seara? Mi se pare că se înselează tabloul, da, iată-l pe omul-simbol chemat cu rostul lui să încarneze

situația! E el, Iuliu Maniu, președintele celor o sută dela Blaj, fost locatar în palatul Cantacuzino, șef de guvern și de partid... Azi călătorește în surghiun fără țintă și fără adresă, prin occidentul pe care l'a descoperit la șaiszeci de ani... Buzunarele-i sunt doldora de demisii în alb, marea glumește cu ele pe Coasta de Azur... Acasă a rămas stăpân peste destinele noastre omul care râde, domnul Mironescu, fiindcă nimic nu poate personifica mai sguđuitor o tragedie, decât rictusul inconștienței în pragul unei case mortuare.

* * *

Cele spuse însă aici nu sunt decât un prolog de dramă.

Ar trebui acum abia să încep zugrăvirea și să fac bilanțul, codificând în cifre ruina. Ar trebui să urmeze capitole colorate despre mizeria adâncă de pretufindeni, despre obida funcționarilor tăiași la măruntaie, despre anarhizarea crescândă a maselor. Și așa mai departe... Oameni și partide, răspunderi de ieri și neputințe de azi, măcinș de vorbe într'o vreme rodnică de fapte, ar trebui să vie pe rând, filă după filă, tot atâtea săgeți otrăvite smulse din inima noastră.

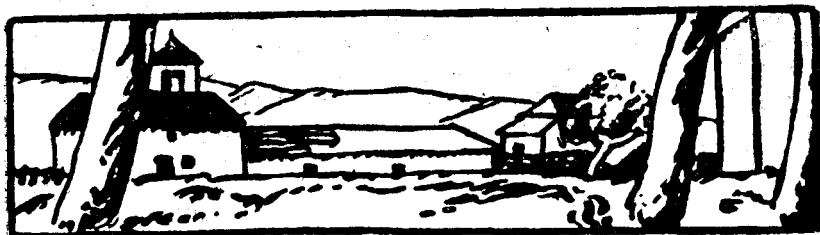
Toate aceste însă cad acum și e bine să cadă!

Pe deasupra hecatombeii informe de iluzii dărâmate, o privire tăioasă și încrezătoare se uită departe, cunoscând par'că taina vremurilor!

E Regele!

Cu toții avem ochii așintși la El. Luați seama! De-acolo va vorbi în curând soarta Țării!

OCTAVIAN GOGA

Imagini provinciale

Florile Soarelui

Mirezme tari de fân uscat la soare au inundat văzduhul, ca o muzică ne mai auzită. M'am dus pe urmele lor, cu sufletul deschis, cu ochii mari, cu urechile atente...

Legănări de vânt, ca tot atâtea mișcări de evantaie domoale, mi-au lovit fața și mi-au încălzit părul pe frunte.

Miriștile proaspete străluciau în soare ca un pod de aur înfipt în dealuri, prăbușit în văi sau pierdut în albastrul dulce al zărilor...

Ochii mi-au rămas mângâiași de această lumină moale cu miros de cucută și flori de dovleac. Apoi în ritmul pașilor, cari îi purtau méreu mai departe și le ridicau în ferestre tot alte și alte icoane, m'am apropiat de un golf de porumburi, strălucind în imense culori de safir. Cât ținea câmpul în larg și în lung nu era țipenie de om. Numai ierburi și câmp, numai țărâituri și freamăte ușoare, numai sboruri de lăcuste și foșnete de tului. Mi-am împlântat lumina ochilor în aceste frumuseși fugare, mi-am înfipt tuburile urechilor în muzica sgomotelor și mi-am lăsat sufletul să se adape din dulceața lor fără seamăn. Și în această clipă m'am simțit isbit deodată de arătarea lor... Era o mare de fețe rotunde și galbene, îndreptate toate spre soare. Căutăturile lor mute și vrăjitoarești păreau că-i cerșesc ceva minunii rotitoare de foc gigantic, deacolo, din înspăimântătoarele depărtări. Și toate se întindeau spre lumina lui, ca la o poruncă, sau ca la o comandă mai presus de fire. Corolele galbene, aprinse, în nemărginirea câmpului mut și sublim de tăcut, păreau totatătea milioane de aureole ale unor sfinți înfipti în pământ, încercând zadarnic să se smulgă din înțepeneală și întinzându-și cu amărăciune brațele înainte... Și apoi din nou tabloul s'a schimbat, și ele acum păreau o legiune de fecioare cochete și hârjonitoare. Milioane de ochi picurați cu lumini și vicleșug păreau că-și aruncă

asupra-mi reflectoarele de vrajă, urmărindu-mă și alungându-mă multă vreme, și pe mari depărtări, până când un lințoliu de imense funingini s'a coborât pe neobservate peste nemărginirea de sus și cea de jos, cuprinzându-le, întunecându-le, amestecându-le și înecându-le pe toate... și pe mine cu ele la olaltă...

Îngălbenire

Galbenul miriștilor a avut ceva din agerimea și sănătatea luminii de soare viu și împărătesc. Mi-am purtat umbra peste nesfârșitele lui covoare, și paianjeniișul de rugi cu tentacule de mure coapte m'a ispitit mereu mai adânc în făcerea sfântă a câmpului...

Dar curând au apărut semne de rugină și îmbolnăvire pe plopii și sălciiile din marginea livezilor... Când m'am dus să le cercetez, ziua avea reflexe tari de lumină și de viață. Descoperirea însă mi-a fost sguuitoare și neuitată. De prin lanuri aliniate și crescute geometric, cu armate de păpușoi, cu drapele de cânepi și cu lam-pioane de floarea soareii, mi s'a părut că o lume întreagă și-a îndreptat ochii spre locul de unde am început să caut de jur împrejur, ca într'o strigare după ajutor. Din ziua aceea privirile adesea mi le-a umbrît câte o lacrimă ușoară și involuntară.

Pe urmă a venit și inevitabilul desnodământ. Ce iureș de culoare galbenă! Ce danș și ce risipă de praf de aur în cele mai capricioase nuanțe...

Și a rămas, ca după un orcan de nimeni văzut și simțit, pe păduri, pe grădini, pe copaci, pe flori, pe pomi și... pe ierburi...

Și-am auzit țărâitul găngăniilor mirate și ele de apocaliptica schimbare, prin care, în câteva dimineți dearândul, am început să mă plimb grăbit și cu gesturi de fantomă.

Ochii mi s'au mărit în orbite și lumina scăzută sus, o descoperiam cu spaimă mereu mai multă pe jos, peste lumea neagră de jos.

Scuturarea și căderea foilor galbene, cele atât de cântate de poeți și gugulite de copii, a fost actul firesc și de încheere, ca în orice dramă...

...Și când am înțeles în toată realitatea crudă, unde se coboară atâta lumină și atâta frumusețe neprihănită, în câteva nopți sufletu-mi s'a răsucit des în așternut, cu scormoniri de îndoieli și cu întrebări fără rost... Și nu știu nici astăzi, cum m'am pomenit pe buze cu versurile: „Era lumina, care luminează în întunec... și întunerecul nu o a cuprins pe ea!...” Le repet în șoapte și mă ușurez.

Un copilaș cu ochii mari

Se furișă până la mine în fiecare zi. Nu știu, dacă o făcea de dragul meu, sau mai mult de cel al minunățiilor mele. Sta uluit, ascultând vocile hăului prin pâlnia de metal. Se uita cu ochii mari

la cutia patefonului. Cu degetuțele grase și crude pipăia placa, se uita atent pe la spatele aparatului, admira forma acului și gusta melodiile mașinei, cu groază, cu plăcere.

Cu timpul s'a făcut tot mai îndrăzneț și a început a-mi întoarce foile revistelor deschise pe masă. Urmăria cu poftă ilustrațiunile...

La despărțire nu rămânea niciodată talismanul prieteniei: un măr, o smochină, o felie de tortă, o portocală. Le apuca cu sfială, cu mulțumire și o fulia sprinten, cu piciorușele goale, prin praf, prin noroi, sau prin zăpadă, după cum se nimerea anotimpul...

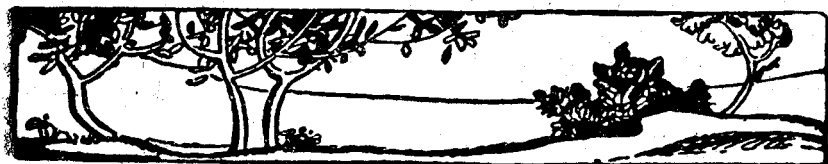
Intr'o seară cu ger și cu prăpăstii de ینگere multă, m'am întors târziu dela oraș. Mă aștepta nerăbdător. În căldura din cameră, i'am pornit mașinile cu minuni...

Când s'a pregătit de plecare, i'am scos-o și i'am dat-o: o carte cu chipuri pentru potrivirea lui. A prins-o cu amândouă mâinile, ca pe o comoară și s'a uitat la ea, cu ochii mari și limpezi, ca la altă minune...

Nicio strălucire a privirii lui pentru darurile de până acum nu am putut-o asemăna cu această lumină...

TEODOR MURĂȘANU

„Magyar Globus“

D. Raoul Chélar, fost redactor în biroul presei din ministerul de afaceri străine dela Paris și însărcinat cu misiuni speciale în Ungaria, unde a trăit atât înainte cât și după război un lung șir de ani, a publicat acum câteva zile, în editura Bossard, un foarte interesant studiu intitulat „*Responsabilité de la Hongrie dans la guerre mondiale*“. — *Souvenirs personnels et documents inédits*“.

Acelaș autor a scos la iveală și alte lucrări despre Ungaria. Astfel în 1891, *La Hongrie Contemporaine*, în 1896, *La Hongrie Millénaire*, în 1905, *La Crise Hongroise* și alte trei sau patru, și anunță apropiata apariție a încă două studii: „*Souvenirs intimes d'avant Trianon*“ și „*Responsabilité de la Hongrie dans la préparation du bolchévisme en Russie*“.

D. R. Chélar pretinde că „ungurii din clanul Tisza au inventat, stipendiat, hrănit, documentat, instruit și dresat, mai întâi la Viena, apoi în Elveția, pe apostolii, protagoniștii și provocatorii revoluției bolșevice“. Deși în volumul, pe care îl avem înaintea noastră, nu documentează această afirmație, făgăduind că o va face în volumul ce va apare în curând, afirmația sa ne apare întemeiată, dacă o punem în legătură cu rolul deosebit pe care l'au jucat în Rusia, în anii 1917—1918 și mai târziu, prizonierii unguri, trecând aproape toți în lagărul bolșevic și ajutând la întronarea și menținerea regimului. Ei n'au făcut-o, de sigur, — căci monarhia austro-ungară era încă în viață, — decât după indicațiuni și ordine exprese primite dela Budapesta. Dar aventura lui Béla Kun? Intronarea regimului bolșevic în Ungaria nu s'a făcut oare cu consimțământul, dacă nu a întregii națiuni, cel puțin a claselor diriguitoare?

Dar nu despre rolul pe care l'au jucat politicienii unguri în promovarea bolșevismului vrem să vorbim în rândurile acestea, ci să analizăm cartea scriitorului francez, în care conchide, că contrar celor ce se crede, războiul cel mare a fost opera Germaniei, în complicitate cu Tisza. A fost o conspirație maghiaro-prusiană, pe care se străduiește s'o desvăluie opiniei franceze, pentru că „*mâini active, interesate și experte se străduiesc în momentul de față, de a trage*

cu buretele peste marea crimă, cu scopul de a șterge orice urmă jenantă, în speranța unei eventuale revizuirii a tratatelor“.

În acest moment, — scrie d. Chélarđ, — se pledează nevinovăția Ungariei. Campania procedează după regulile publicității comerciale: să se afirme fără dovezi, însă să se afirme mereu. Se caută să se creeze astfel o credință colectivă, care să impună prin masă. Cu alte cuvinte: minciuna, care prin repetarea ei la infinit ia aparența adevărului. Se contează pe marele generos care este timpul, generator al uitării, pe memoria scurtă, lipsa de judecată și bizantinismul mulțimilor, behăitul turmei din care clar-văzătorii nu îndrăznesc să se excludă, de teamă să nu fie tratați drepteretici. Se scontează ignoranța tinereilor generații, însă mai ales arta consumată a politicianilor maghiari de a încurca textele, de a camufla evenimentele, de a denatura faptele. Ce înseamnă la urma urmei, o minciună în plus?

Pentru pacea lumii, pentru onoarea adevărului și justiției n'ar trebui însă să intervină uitarea, cu atât mai mult, cu cât dacă în alte țări autorii războiului au fost gonjiți dela putere, în Ungaria moștenitorii, partizanii și adepții lor, își continuă activitatea sugând măduva țării și persecutând cu ură oarbă pe toți cari văd clar în jurul lor.

Obiectul griji lor sunt minoritățile maghiare, pe care Trianonul li le-a răpit. Ei n'au lacrimi decât pentru acești frați pierduți, cari poate regretă mai puțin regimul lui Tisza decât se crede. În ce privește însă pe maghiarii din interior, pe care îi tiranizează, și pe acei, aproximativ 100.000 cari, exilați, trăesc în mizerie în țări străine, ar fi bine ca ei să fie consultați înainte de a se face cea mai mică concesie ideii de revizuire.

* * *

Să procedăm cu metodă. Studiul d-lui R. Chélarđ cuprinde multe lucruri interesante. El nu poate fi analizat în cadrul unui singur articol. În cel de față, pentru a dovedi cât de bine cunoaște autorul francez poporul maghiar, în mijlocul căruia a trăit un sfert de secol, să arătăm care-i sunt părerile asupra acestui popor, pe care, pentru a-l putea caracteriza mai bine, îl împarte în: magnați, nobilime mijlocie, burghezime și țărănime.

Despre cei dintâi are cea mai proastă părere, și spre a-i caracteriza invoacă pe împăratul bizantin Leon VI Filosoful (886—911), care spunea* despre maghiari că erau falși, perfizi, avizi, fățarnici, bănuitori, adesea sperjuri, soldați excelenți, cu condiție să fie menținuți sub disciplină de fier, bravi, mândri, însă ușor transfugi în interes personal, deci coruptibili. „Maghiarii de azi, — spune d.

* În „Tactica“. — Articolele 41, 42, 44—59, 61, 62, 65, 66, traduse de prof. Marczali în limba maghiară în „Enchisidion Fontium Historiae Hongarorum“, Budapesta, 1901.

Chélard, — în clasele care au rămas dominante, n'au pierdut nimic din caracterul strămoșilor lor“.

În partea superioară a piramidei sociale s'au păstrat mai bine instinctele cuceritorilor din secolul al X-lea. Acolo întâlnim cele mai autentice specimene ale vechiului maghiar pur-sânge, după cum ni-l descrie Leon VI: — „Castele maghiare, — scrie dânsul, — s'au născut odată cu stabilirea proprietății agrare individuale, anterior căreia nu exista decât gradația militară. Fiecare maghiar purta „bastonul de mareșal“ în ranița sa. Bravura și meritul dădeau gradele care adesea deveneau ereditare. Cu ocazia repartiției printre diferitele triburi a teritoriilor cucerite, jumătate din teritorii rămăsese libere, fiind atribuite regelui, care se servea de ele pentru a dota pe demnitari și pe credincioșii săi. Aceasta a fost originea înaltei aristocrații“.

Ea, de sigur, nu s'a păstrat curată, amestecându-se, atât pe vremea regilor de origine maghiară, cât mai ales în urmă, sub regii de origine străină, și mai târziu sub Habsburgi, cu sânge străin, ceea ce a schimbat întru câtva ideologia ancestrală, însă „nu manierele, nici instinctul de a domina“. În orice caz, titlul de conte face și azi mare impresie în Ungaria. În toate guvernele există conți. Există chiar un partid de conți, de mari latifundiați, strălucind prin egoismul, aviditatea de pământ, gustul lor pentru fast și perfectă lor inutilitate, ceea ce nu împiedică să „fi existat și excepții, frumoase exemple de desinteresare și de curaj, cari au dat blazoanelor decolorate strălucirea de odinioară“.

Pentru a sprijini proasta părere, pe care o are despre aristocrația maghiară, d. Chélard mai citează, printre altele, următorul pasaj din cartea „Az Uj Magyarország“ (Noua Ungarie), apărută în anul 1888 la Budapesta, având drept autor pe un oarecare Grünwald Béla:

„Aristocrația noastră este lipsită de un caracter fix și serios; sufletul ei, întunecat de aviditate și sete de pământ, nu oglindește decât sentimente servile. Cheltuindu-și veniturile în străinătate, experiența ne arată, că toți acești prinți, conți și baroni maghiari, trăgând din moșiile lor venituri incomensurabile, n'au sacrificat nicicând o lefcae pentru progresul națiunei“.

Despre nobilimea mijlocie — gentry — părerea d-lui Chélard nu este mai bună, cu atât mai mult cu cât aceasta, ne-amestecându-se cu alte popoare, a moștenit și păstrat aproape intacte toate calitățile și defectele maghiarilor de pe vremea împăratului Leon:

— „Dela înălțimea piramidei sociale să coborâm acum o treaptă mai jos. Ne vom găsi în lumea maghiară de sânge-pur, fără amestec străin, care n'a cunoscut de cât pe „Magyar Globus“, în lumea mobilimii mijlocii și mici, care n'a voiajat niciodată, n'a avut contact cu lumea dinafară, a petrecut zece secole în cele patru ziduri ale sale, uscându-și sufletul în mijlocul bârfelilor de provincie și tiranizându-și șerbii“. Rezultatul? Un mic tiran local, moros, petrecăreț, gelos, bârfitor, avar, mărginit, megaloman și xenofob, al cărui tip a fost numit în Ungaria „táblabíró“. Acesta este convins

că țara sa este cea dintâi din lume, neîntrecută în frumuseți și bunătați de nicio altă țară, și că, dacă popoarele vecine nu-i dau toată considerația pe care o merită, cauza nu este decât invidia și gelozia“.

Judecata acestuia este de o subiectivitate înmărmuritoare. În capabil de a face abstracție de sine însuși, ochelarii maghiari au armas încrustați pe ochii săi. Să menție dominația castei sale este culmea patriotismului său. În acest scop ar putea da foc Europei întregi. În fiecare ungar de „rasă“ dormitează un *táblabiró*, mai mult sau mai puțin aparent, după gradul său de cultură“.

Autorul trece apoi la burghezia „maghiară“. Aceasta, din punct de vedere al sângelui și al originii, nu există. „Maghiarul, în fond războinic, nomad și pastoral, a manifestat întotdeauna o adâncă repulsiune în contra vieții aglomerate“. Orașele au fost fondate de germani, fiind prevăzute cu tot felul de privilegii. Ele erau sustrate administrației comitatense, fiind direct supuse regelui, păstrându-și obiceiurile și limba, ceea ce făcu să se constituie o burghezie germană, străină de sufletul națiunii.

„S'au creiat astfel în stat o multitudine de mici state extra-naționale, egoiste, desinteresându-se, mai mult sau mai puțin, de afacerile țării, preocupate numai de interesele lor locale, simțindu-se superioare Ungurilor și celorlalte popoare conviețuitoare, prin originea lor mai civilizată, și cultivând legături asidue cu patria lor de origine“.

Abia mai târziu, după 1867, a început maghiarizarea acestei burghezii, creindu-se un corp hibrid, care nu este nici „carne nici pește“. Există astfel maghiarul german, maghiarul evreu, maghiarul armean, în majoritate mascați sub nume de împrumut. Samoil Schwartz a devenit Szénássy Sándor, Hosenschlitz: Huniády, Müller: Molnár, Roth: Rákoczy și Weiss: Fehér.

Despre elementul evreiesc spune, că este adânc încrustat, însă nu conștient cu așa zisa burghezime ungurească. Germanizant când burghezia era germană, s'a dat repede de partea maghiarilor, când aceștia au hotărât s'o naționalizeze. Evreul a știut să devină util maghiarului, traficând, vânzând, cumpărând, făcându-se indispensabil atât în orașe cât și „seniorului“, incapabil să-și realizeze recolta. Personaj legendar: evreul nobilului, *der Hausjud* (a *házi zsidó*), ocupându-se de afaceri mercantile, intime sau inavuabile.“

Cu tot antisemitismul afișat azi în Ungaria, „Israel este mereu rege“, Jehovah ne având decât să încrunte din sprâncene, pentru ca bătrânul „Isten“ să se ascundă sub pământ. Antisemitismul este eticheta unei butelii, în care se amestecă alte afaceri de către alți evrei...

Păreră bună are dl Chélarđ numai despre țărănime. El afirmă însă, că aceasta nu mai este de sânge curat maghiar, amestecându-se cu popoarele alogene, fiindcă popoarele se amestecă în păturile de jos mai mult de cât sus, mai ales la popoarele cu caste cum sunt Ungurii. Jos, te simți egal, ori de unde ai veni.

A fost mare amestecătură de sânge și de rase în clasele de jos. Enclavele și insulele maghiare, confundându-se la periferii cu focarele alogene, țăranul maghiar a primit aporturi de sânge străin, cari au lipsit mai ales castei rigide a nobilimei mijlocii.

„Oricum ar fi — scrie autorul francez — zece secole de sclavie au apăsător asupra lui, plătind cu sânge și cu sudoare greșelile și fanteziile seniorilor. Soldat viteaz, ca în primele timpuri, s'a lăsat decimat pe câmpurile de luptă, scăpând adesea dela pieire patria sa și chiar Austria. *Aceste încercări și acest amestec de sânge l'au purificat de necurătenile naturii sale asiatică*“.

Sincer patriot, chesniunea naționalităților îi este însă indiferentă țăranelui maghiar, care își bate joc de politica de dominație a seniorilor. Dictonul lui „*a politika az urak hunczutsága*“ (politica este perversitatea domnilor) o dovedește. Multe trăsături ancestrale s'au păstrat în această populație rurală; astfel cultul calului, gustul ostentației, al culorilor strigătoare, dragostea de petreceri, de dansuri, a vechilor arii bătrânești, un oarecare număr de obiceiuri, de legende, de zicale și de proverbe de origine păgână, necesitatea de a lenevi după o trudă încordată la munca câmpului, o ospitalitate largă și abundentă, și mai ales spiritul vechei discipline militare a strămoșilor.

* * *

Aceste patru caste, nu clase sociale, care nu s'au amalgamat și nu se vor amalgama niciodată, formează împreună națiunea maghiară, „o planetă solitară, navigând în spațiu, fără a se sinchisi de alții; planetă favorizată de „Isten“, Dumnezeu național; planetă în jurul căreia totul poate să se prăbușească, numai maghiarul să trăiască bine și să fie stăpân în țara lui. Este teza lui „Magyar Globus“, figurație a microcosmului maghiar, având drept deviză: „*Extra Hungariae non est vita et si est vita non est ita*“.

V. P. RÂMNICIANU

Sicriul lui Despot-Vodă

Despot e o figură de roman.
Mihail Eminescu.

Dascălul Simeon se opri din scris, auzind clopotele, și porni spre biserică.

Ingenunchiând lângă strana dreaptă, începu să numere șiragul de mățanii, murmurând: „Tu, Doamne, ceri ca adevărul să fie în adâncul inimii; fă dar să pătrundă înțelepciunea înlăuntrul meu, inimă curată zidește în mine, Dumnezeuule, pune în mine duh nou și statornic“.

Adâncit în gânduri, târziu băgă de seamă că rămăsese singur în biserică. Sărută icoana și, făcându-și cruce, ieși. Era un amurg umed de Noemvrie. Se opri în ușa bisericii, văzând cerul frământat de nori prevestitori de iarnă. Apoi privi jocul frunzelor alungate de vânt. Frânturi din Ecleziast îi veniau în minte: „Toate lucrurile sunt într'o necurmată frământare; ochiul nu se mai satură privind și urechea nu obosește auzind... nimic nu e traimic sub soare, totul e deșertăciune și goană după vânt... Cine știe dacă suflarea omului merge în sus și dacă suflarea dobitocului se coboară în pământ? Toate merg la un loc; toate au fost făcute din țărână și toate se întorc în țărână...“

Prinse din sbor o frunză, apoi se îndreptă spre chilioară.

Înlăuntru era frig și de-abia se mai vedea, că amurgise de-a binelea. Aprinse opaițul și se așază la masă, ca s'aștearnă mai departe pe hârtie întâmplările vremii.

Zărind pe masă frunza veștedă, luă Liturghierul lui Macarie și o așază la fila 22, alături de întâia frunză din primăvară. Căci

aşa şi făcuse obiceiul, să răbojească anii de călugărie, îngemănând, în filele cărţii, întâia frunză din primăvară cu ultima frunză de toamnă.

Oftă adânc, apoi, apucând piana, începu să scrie :

— Sfătuitu-s'au, în taină, boierii ţării să-l omoare pe Ştefan-Vodă, fiul lui Petru-Rareş, că nu mai puteau suferi fără-omenirea şi răutăţile lui. Dormind el în cort, lângă Tuşora, au tăiat pânzele şi pe întuneric s'au repezit asupra-i, omorîndu-l cu multe rane. Luna Septembrie, anul Domnului 1552. Apoi au ridicat Domn pe Ion Joldea şi i-au hotărît de soţie pe Ruxandra, sora lui Ştefan-Vodă cel omorît.

Primind ştire boierii pribegi de moartea lui Ştefan-Vodă, au ales Domn pe Petrea Stolnicul şi-i ziseră Alexandru Vodă, poreclit şi Lăpuşneanu.

Acesta porni cu ajutor leşesc spre ţară, în vreme ce Joldea mergea spre Suceava, să facă nuntă cu Ruxandra. Şi tăindu-i calea lui Joldea, la Şipote, Alexandru-Vodă l'a prins, i-a tăiat nasul şi l'a dat la călugărie.

Iar în rădvanul care-l ducea pe Joldea, s'a aşezat Alexandru-Vodă, alături de Domniţa înlăcrămată, care, cu groaza'n suflet, nu înţelegea mai nimic din vârtejul întâmplărilor.

Ajungând la Suceava, fu întâmpinat de boieri şi aşezat în scaun. Apoi se cunună cu Doamna Ruxandra, făcând nuntă mare. Iar ca semn al izbânzii, zidit-a mănăstirea Slatina, întru lauda lui Dumnezeu, şi mănăstirea Pângăraşi, mai mult de frică decât de voe bună, că i se arăta mereu în vis sfântul Dimitrie, îngrozindu-l să-i facă biserică pe acel loc. Arătat-u-s'a pe cer şi o stea comată, semn neliniştitor pentru ţară.

După al nouălea an de domnie, pripăşitu-s'a la curtea lui Vodă Lăpuşneanu un bărbat tânăr şi oacheş, Ion Vasilic, ce-şi zicea Iacob Eraclid, arătându-se din neamul Despoţilor şi rudă Doamnei Ruxanda. Alexandru Vodă l'a primit cu dragoste.

După câteva luni a început să înveţe româneşte şi, stând mereu de vorbă cu boierii, le câştigă încrederea. Bun la sfat şi cu mintea luminată, frumosul pribeg ispiti pe boierii slabi de inger şi nemulţumiţi de domnia lui Lăpuşneanu. În mare taină, s'a înţeles cu o seamă de boieri, cum ar putea s'apuce domnia ţării, ademenindu-i cu vorba că e urmaş al lui Ştefan cel Mare.

Pomenirea marelui Voevod aprinse suflete boierilor, împărăştiind în ele încredere şi nădejdi. Zilele lui Alexandru-Vodă erau numărate. Aflând, însă, ştire de planul străinului, puse de-l otrăvi în taină.

Iacob Eraclid, simţind cum se aprinde sângele în el, a bănuie că e otrăvit şi a alergat în grabă la doftori. Scăpând cu viaţă, a fugit în Ţara Muntenească şi de acolo în Ardeal, la Braşov.

* * *

În Casa Sfatului din Braşov erau adunaţi fruntaşii Saşilor. Judele Braşovului îi chemase să le înfăţişeze doi străini, veniţi din

Țările Românești. Unul fugise de prigonirea lui Mircea Ciobanul, altul de teama lui Lăpușeanu.

Erau doi cărturari pribegi. Cel înalt și gârbov, care sta adâncit pe gânduri, era Coresi; iar celălalt, Despot, tânăr, frumos și cu privirea ageră, vorbea aprins de locurile pe unde a petrecut. Pângarii Brașovului îl priviau cu multă luare aminte și bănuială, când le vorbea de Roma, de curtea lui Carol al V-lea, de Melancton de Wittenberga, de Danemarca, Svedia, Prusia și Polonia, de originea familiei sale care mergea, în închipuirea lui, până la eroii lui Omer, trecea prin Hercule până la Iupiter.

— Și de ce crezi, Măria Ta, jude al Brașovului, că Valahii nu vreau să primească învățăturile lui Luther? întrebă Despot.

— Eu cred că învățăturile vremurilor noi, în limba lor, vor fi primite, spuse Coresi.

— Să încercăm mai întâi a le da cărți românești, încheie judele Brașovului. Și Coresi se tocmi cu Sașii să rămână la Brașov.

Despot rămase mâhnit, văzând că oamenii ăștia nu pot înțelege planurile sale mari, de-a răspândi învățăturile reformațiunii în Țările Românești. Și așa rămase. Firea potolită a lui Coresi plăcu Sașilor, iar față de îndrăsneala celuilalt, arătară neîncredere.

Despot, descurajat de neisbândă, mai rămase câteva vreme la Brașov, unde avânturile lui înaripate au găsit suflete de plumb. Simțindu-se urmărit de Lăpușeanu, fugi într-o noapte, slobozit peste zidul cetății de un prieten. Rătăci multă vreme, răbdând osteneală și foame, până ce nimeri în hotarul Țării Leșești, la curtea unui nobil bogat, Albert Laski. Arătându-i și acestuia din ce neam mare se trage, îl hotări să-i dea un ajutor de 10 mii de galbeni, ca să poată ajunge cu oaste în Moldova, unde-l așteaptă țara.

Pornind cu oaste spre Moldova, Despot și Laski sunt învinși de Poloni, cari vin în ajutorul Moldovenilor.

Având inimă mare, Despot nu pierdu nădejdea și trimise după ajutor la Ferdinand, în Țara Ungurească. Cu ajutorul primit dela Ferdinand, își adună o oaste de vreo 2000 de oameni, în frunte cu Anton Săcuiul. Apoi, ca să poată pregăti mai pe ascuns împotriva lui Lăpușeanu atacul, Laski răspândi vestea că Despot e bolnav.

În grabă îl și închise pe Despot într-o cămară de taină și se arăta lumii mâhnit și cu voe rea.

Umblând mereu trist, într-una din zile Laski se înfățișă în haine negre și cu totul posomorât, mărturisind către toți, că Despot a murit. Și se văita că el rămâne păgubaș de-atâția bani câți a cheltuit cu Despot.

Laski făcu pregătiri pentru înmormântare. Porunci de se aduse un sicriu, pe care în taină mare, noaptea, îl băgă în cămara ascunsă unde era Despot.

Când îi deschise capacul, Despot s'așeză zâmbind în sicriu. Laski, înfiorat de îndrăsneală, îi spuse: „Mai bine ar fi să n'ai niciodată parte de el!”

Despot tresări. Apoi ajută lui Laski să pună în sicriu o piatră grea și să-l închidă cu cuie. Smoliră bine sicriul și, ferindu-se de orice bănuială a servitorilor, la miezul nopții, îl luară și-l așezară în sala cea mare. Despot se ascunse repede în camera tănuită. Laski împodobii sicriul și aprinse la căpătâi două lumânări.

A doua zi, vrând Laski să creadă toți că a murit Despot, a trimis cuvânt și scrisori în toate părțile, dând știre de moartea lui. Și vestea se întinse repede. Aflând și iscoadele lui Lăpușneanu se grăbiră să vadă înmormântarea.

A treia zi adunatu-s'a multime mare, și preoții, cu multă jale, au îngropat acel sicriu negru. Și văzând cu ochii lor cum a fost înmormântat, iscoadele lui Lăpușneanu au alergat, ducând veste bună, că Despot a murit.

Lăpușneanu, crezând aceste cuvinte cu adevărat, a dăruit pe vestiitori și bucurându-se că a scăpat de vrășmaș, a slobozit oștile pe acasă. Primind știre Laski că Lăpușneanu și-a împrăștiat oastea, s'a grăbit să-l lovească pe neașteptate. Și s'a dus la camera de taină unde sta închis Despot, strigându-i să se scoale din morți.

Îndată a ieșit Despot, răsând, apoi, cu oștile adunate în pripă, trecură Nistrul.

Slujitorii lui Lăpușneanu aflând, au alergat, spunând că Despot a intrat în țară și-l înconjoară fără veste. Lăpușneanu, știind că Despot a murit, n'a crezut și a tăiat capul vestiitorului, învinuindu-l că aduce zadarnic spaimă țării. Venind un slujitor după altul cu aceeaș știre, Lăpușneanu, deșteptat ca dintr'un somn, a adunat o seamă de oameni și a ieșit înaintea lui Despot, la Verbia, pe Jijia.

Lăpușneanu a fost învins, oastea lui s'a împrăștiat, iar Despot a mers la Suceava, unde i-au ieșit înainte boierii și vlădicii. După izbândă, Despot a pus să fie zugrăvită pe păreți, în Ulița Tătărască, bătălia aceasta. Dar după moartea lui a fost astupată cu var.

Lăpușneanu și-a adunat oastea împrăștiată, pe Prut, la Huși, dar a fost din nou biruit și a fugit la Țarigrad.

Întorcându-se Despot la Suceava, se arăta tuturor blând și cu cuvinte dulci, întărind și îmblânzind pe boieri cu nădejdi de bine. El le spuse boierilor, că vrea să scape țara de tirania Turcilor; le amintea că sunt din neam războinic, coboritori din vitejii Romani cari au făcut să tremure lumea; că în curând va face ca Dunărea să fie hotarul Moldovei și că va dobândi în puțină vreme, și Țara Românească și Țara Grecească. Și cu aceasta — zicea Despot — ne vom face cunoscuți lumii întregi ca adevărați Romani și coboritori din aceia, și numele nostru va fi nemuritor, și vom fi iarăș icoana părinților noștri...

* * *

Mare fu bucuria boierilor la auzul cuvintelor lui Despot. Nu le mai spusese nimeni astfel de vorbe despre originea lor și niciodată sufletul lor n'a tresărit de atâta bucurie.

— Sunt creștin și nu voi găsi plăcere niciodată să vărs sângele creștinilor, le spunea Despot Vodă; nu vreau să dați bir nimănuia nici să vă învoiți a fi supărați de nimeni.

— Se deschid vremuri noi pentru Moldova, Dumnezeu nu ne va mai uita de aci înainte, își ziceau boierii.

Dar scurtă bucurie... Ostașii cari l-a slujit pe Despot trebuiau plătiți, cu câte-un galben de cap, și bani în visterie nu erau, iar dela norod nu se puteau strânge, că era sărăcie și iarnă grea.

Poruncit-a atunci Despot Vodă să ia policandru și sfeșnicele de argint, dăruite de Alexandru Vodă pentru Mitropolie, și să le strice, făcând din ele bani pentru plata ostașilor.

Cu această faptă nelegiuită, stricând odoarele bisericilor, închinat lui Dumnezeu a intrat Despot în ura țării.

Mai mare fu nedumerirea boierilor când au auzit, că Despot a mărit cu 10 mii de galbeni birul țării și c'a primit dela Țarigrad steag de domnie nouă și o sabie scumpă. Nu trecuse doar multă vreme de când le spusese, că n'are altă dorință decât a slobozi țara de tiranie și că se va război zi și noapte cu necredincioșii și blăstâmații de Turci.

Văzându-se așezat în domnie, Despot se schimbă cu totul: din blând se făcu cumplit, din milostiv, apucător și lacom, puind pe țară mari nevoi și făcând răutăți și tiranii. Pe Laski l-a răsplătit cu 10 mii de galbeni și cu cetatea Hotinului, pe Anton Săcuil cu aur, argint, haine scumpe cu soboli și cu săbii ferecate.

Dar vrășmășiile creșteau pe fiecare zi.

Vrajba cu Ion Sigismond, prințul Ardealului, porni pentru cetățile Ciceu și Cetatea de Baltă, pe cari le prelindea Despot, amenințându-l că, de nu i le va da și le va ținea în pieptul lui ascunse, le va scoate el din piept. Apoi și vrășmășia lui Petru al II-lea din Muntenia o câștigă Despot, râvnind și la tronul lui.

În trufia lui mare, zicea că i s'au coborât din cer două cununi de aur, și-l ispitea chiar gândul s'ajungă împărat la Țarigrad.

Cu cât se măriau planurile lui Despot, cu atât creștea și ura țării împotriva lui, mai ales că se'nconjurase numai cu străini. Sfetnicii tainici erau: Dumitrașcul Bulgarul, frate adoptiv, și episcopul eretic Ion Lusinski. La Cotnar a făcut Sașilor biserică, școală și bibliotecă, adunând aici dascăli eretici din Țara Nemțescă. Și mai urât ajunsese acum Despot pentru greutățile ce făcea țării, că din lăcomie a scos dare nouă: câte un galben de fiecare casă.

Ne mai putând boierii suferi apăsările, s'au jurat în taină să fie la un cuvânt, să-l scoată din domnie. În fruntea boierilor s'a pus Tomșa Hatmanul. El s'a înțeles cu Vișnovețki Ruteanul, care era gata să ia domnia, îndemnat și de Laski, care intrase în vrajba cu Despot.

Simțind Despot că e urât de țară și părăsit de prieteni, era în grije mare. De grabă a pornit cu oaste spre Hotin, să ia cetatea. Piașofski, pârcălabul lui Laski, îi predă cetatea, dupăce Despot îi făgăduise că-l lasă slobod să plece.

Și umblând Despot prin jurul Hofinului, a aflat nemulțumirea care fierbea în țară. Indată l-a încunjurat mulțime de oameni, strigându-i să le ridice darea de un galben de casă. Potolind strigătele, Despot a spus, că pricina greutăților sunt boierii Bărnov și Moțoc și doi vlădici, că din șfatul lor s'a scos darea nouă și de vor voi, el îi va da pe aceștia pe mâna lor, să-i omoare. Și așa, abia cu multe cuvinte s'a așezat mulțimea de țărani, făgăduindu-le că le va face pe pofța lor. După o lună, s'a întors la Suceava, neîndrăsnind să treacă Nistrul spre a se război cu Laski și cu Vișnovești, care erau în Camenița.

Simțindu-se primejduit din toate părțile, ca să-și întărească situația, Despot s'a logodit cu fata palatinului leșesc Martin Sbo-rovski.

Adunând din țară pasări, vânat și pește, la curte se făceau mari pregătiri de nuntă. Măcar că Despot avea o Grecoaică la sine, care-i născuse o fată.

În vremea asta s'a mai răspândit vestea în țară, că Despot e de neam slugă și că numai prin viclenie a ajuns să se cheme așa.

Văzând boierii că Despot își ia și Doamnă de altă lege, că umple țara de străini și de eretici, că nu merge niciodată la biserică, petrecând în timpul slujbei, că desbracă bisericile de argint, că-și bate joc de credința pravoslavnică, schimbând paraclisul din palatul domnesc în capelă lutherană, că jefuiește țara și calcă obiceiurile țării, s'au sfătuit cu episcopii să nu lase legea cu totul de bașjocură și să scoată din domnie pe acest risipitor de lege.

Mai îndârjiți erau boierii Bărnov și Moțoc, auzind de făgăduiala făcută de Despot norodului la Hofin. Apoi, într'una din zile chemându-i Despot la masă, nebunul dela curte, Telegeci, s'a răstit la ei cu sabia. Au râs boierii de această faptă, dar au pătruns înțelesul ei.

Cu mare tăcere și taină, au otrăvit pe Episcopul cu muiere, Lusinski sfătuitorul lui Despot, îngropându-l afară din târg.

În preziua nunții, când toată curtea era pregătită de petrecere, s'a adus știre că Tătarii au trecut Nistrul și pradă țara. Indată a și trimis Despot oastea, punând cărmuitorii pe Ilie Toroman și pe Ștefan Tomșa. Dar la Nistru nu era niciun Tătar.

Odihnindu-se oastea noaptea într'un sat, în zori de zi, Moldovenii au năvălit peste ostașii străini ai lui Despot și i-au tăiat pe toți. Boierii, întorcându-se dela Nistru, au ales Domn pe Ștefan Tomșa.

Inchis în cetate, cu 656 de soldați, în mare strâmtoare, Despot mai avea o nădejde: ajutorul ce i-ar veni dela socrul său. Pus-a Tomșa 4 tunuri la poarta cetății și ostașii au început a da năvală, dar Despot se apăra vitejește.

Mai bine de trei luni s'a apărat Despot în cetate. În vremea asta multă moarte s'a făcut în țară. Copila lui Despot a fost sugrumată în leagăn, iar mama ei dusă la mănăstire. Tomșa a început a bate mai tare cetatea cu ajutor venit din Ardeal, dela Sigismund. Dar Despot se ținea bine.

Pânăce într'o zi, bănuind de viclesug pe polcovnicul Petru Devan, a pus de l-a omorît, trezind astfel furia ostaşilor, cari se sfătuiră să-l omoare pe Despot, şi strigau făţiş, că vreau să închine cetatea. Mult s'a rugat Despot de ei, să nu-l lase, că-i vine ajutor dela socrul său.

Dar zadarnică i-a fost rugămintea, că pedestrirea a început să descopere încuierorile porţii, ce erau astupate cu pământ şi piatră. Despot îşi vedea sosită pierirea.

Atunci, chemă pe cei mai credincioşi soldaţi şi le împărţi o cunună scumpă de aur, ce-o păstra ascunsă. Ei se plecau, cu la-crimi în ochi, mulţumind pentru bucăţile de aur frânte din cunună. Deodată cu ele se destrăma şi visul de mărire al lui Despot.

Fără nici o şovăire, se'mbrăcă în hainele domneşti, şi încăle-când pe-un cal alb cu podoabe scumpe, după orânduiala domnească, porni din cetate cu alai, spre Areni, unde era adunată ţara. În drum i-a venit poruncă dela Tomşa să descalece şi să meargă pe jos.

Ajungând înaintea lui Tomşa, stătu drept, în vederea tuturora, ascultând neclintit înfruntările ce i le făcea, pentru fărădelegile ce-a pălinit ţara, mustrându-l că şi-a răs de lege, desbrăcând bisericile.

Şi'ndată l'a lovit cu buzduganul, trântindu-l la pământ. Iar gloatele s'au repezit, sfărâmându-i trupul, şi un Tătar i-a tăiat capul, ducându-l lui Tomşa. Pielea capului a fost smulsă, umplută cu pae şi trimisă la Tarigrad, iar trupul fu aruncat într'o groapă. Era în 5 Noemvrie, anul Domnului 1563, împlinind Despot 40 de ani.

Lui Dimitrie, fratele lui Despot, Tomşa i-a tăiat nasul, dar apoi au fugit împreună în Polonia, de frica lui Lăpuşneanu, care venise spre ţară.

Din porunca lui Lăpuşneanu a căzut şi capul lui Tomşa, iar Dimitrie a fost prins şi adus în ţară. Doamna Chiajna puse să-i taie capul şi-i ceru călăului să i-l aducă la ospăţul unde se prăsnuia cu boierii răpunerea ereficului Despot.

Călăul îl aruncă sângerând pe masă, iar Chiajna îl scui-pă în faţă, numindu-l „Domn al Valahiei“, căci şi acesta râvnise la tron. Apoi, înfigând în ochi şi în gură câte o lumânare, le aprinse, amin-tind de candelabru batjocorit de Despot.

Iar trupul frânt al lui Despot a fost desgropat, din porunca lui Lăpuşneanu, pus într'un sac şi spânzurat în băfaia vântului şi în prada corbilor.

Aşa se sfârşi Despot Vodă, care a fost înmormântat fără să moară şi a murit fără să fie înmormântat.

HORIA TECULESCU

Cronica politiceii interne

— Inovații și reîntoarceri —

Guvernarea național-tărănistă, timbrată din naștere cu peceta aventurii, a înscăunat în România întregită regimul inovațiilor nefericite. Dl mareșal Averescu, cel din urmă dintre bătrânii înțelepți ai țării, ne face să întrezărim, prin manifestul publicat deunăzi, posibilitatea unei reîntoarceri spre ceea ce am pierdut.

Viața noastră publică se desfășoară, de doi ani încoace, sub semnul nemilos al desamăgirii. Buna mulțime dela noi, înșelată de perspectiva unor prefaceri miraculoase, a ascultat cântecul răgușit al sirenelor electorale, a pus ștampila pe roată, și s'a dat, cu ochii închiși, pe mâna demagogiei fără răspundere. Ce nu făgăduiau șmecherii vânători de voturi? Ieftinirea traiului, ștergerea dărilor, împărșirea pământului, sporirea lefurilor și iertarea păcatelor.

Un dicton vechi franțuzesc zice, că mai-binele e dușmanul binelui. În sufletul mulțimilor stă totdeauna la pândă ispita de a încerca o formulă nouă. Fără această predispoziție înăscută a psihologiei colective, progresul așezărilor politice n'ar mai fi cu putință, iar profesioniștii votului universal ar rămânea fără clientelă.

În mijlocul popoarelor tinere, lipsite de dureroasa experiență a decepției, se întâmplă însă prea adeseori, ca farmecul noutății să fie cu totul factice. Cetățeanul român, oricărei clase sociale i-ar aparține, și orice revendicări ar avea de formulat, plătește acum pe propria piele pripeala prea încrezătoarei majorități. Nu numai, că partidul dlui Iuliu Maniu nu și-a respectat angajamentele luate în opoziție, dar, printr'un joc drăcesc al întâmplării, a reușit să atingă rezultate de-a dreptul protivnice celor trâmbițate.

Tendința reformatoare nu i-a lipsit, nu-i vorbă. Dimpotrivă, oriunde a crezut că poate distruge o instituție existentă, oriunde a simțit că poate trage profit de pe urma vreunei schimbări, oriunde a avut de stricat ceva, s'a așternut la lucru cu o adevărată furie revoluționară. Dar, din nefericire, toate inovațiile sale au dat greș. Ele n'au slujit decât pentru căpățuirea foarte grăbită a câtorva partizani înfometaji, producând, în schimb, pretutindeni desgust, anarhie și

pagubă. În special, finanțele statului s'au resimțit de pe urma acestor bâjbâieli prin întuneric, așa că astăzi buzunarul fiecăruia se întoarce pe dos, pentru a scăpa țara de faliment. Tuturora ni se cer sacrificii. Fiecare plătim câte ceva din improvizațiile costisitoare ale unei cărmuirii pornite să facă *tabula rasa* din tot ce-a găsit.

Socoteala au făcut-o pe îndelete oamenii de cifre. Noua lege administrativă, misiunile în străinătate, consiliile de administrație ale regiilor autonome, comisioanele și concesiunile se ridică, anual, la câteva zeci de miliarde. Scump ne ține așa numita democratizare a României întregite. Scump, și nu face! Ar fi timpul să revenim de unde am plecat...

Această perspectivă o deschide cuvântul sobru și cumpătat al șefului partidului poporului, care, adresându-se țării, nu se grăbește să promită nicio fericire, nu se angajează la nicio minune, ci măsurând cu gând cinstit înlinderea crizei în care ne găsim, își ia asupra sa o unică obligație de slujitor onest al țării: *Aceea de a-și continua munca întreruptă acum trei ani și jumătate.*

Iată manifestul d-lui mareșal Averescu, în întregimea lui:

— „Criza în care se sbate țara de trei ani și care merge tot crescând se datorește faptului, că guvernele de la 1928 încoace au părăsit *programul cu care a guvernat partidul poporului* în anii 1926 și 1927, cu rezultate recunoscute astăzi de toată lumea, de bune.

De aceia și pentru viitor partidul poporului crede că salvarea stă în *revenirea la acel program*, care se reduce la următoarele două formule:

a) Restabilirea orânduiei în toate ramificațiunile aparatului statal, fără prigoniri sau represivuni. Astfel se va reinvia liniștea în țară și se va redobânda încrederea străinătății.

b) Restabilirea situațiunii financiar-economice, prin următoarele măsuri, care în marea lor parte *erau pe cale de aplicațiune în 1927*, și anume:

1. Reducerea cheltuelilor generale al statului *la ceia ce erau în 1927*, prin suprimarea risipii și restrângerea treptată a multor cheltueli, de cari ne putem lipsi, fără daună pentru funcționarea normală a mecanismului statal.

Urmările acestei măsuri ar fi reducerea treptată a impunerilor, cari azi au trecut de marginile puterii fiscale a populațiunii, păstrând însă bugetul realmente excendentar, *astfel cum au fost bugetele din 1926 și 1927.*

2. Restabilirea nivelului exportului în așa fel ca balanța comercială să redevie activă, *cum a fost în 1927.*

3. Măsuri practice, în *continuarea proiectelor din 1927*, pentru sporirea producțiunii și deci și a veniturilor atât ale statului, cât și ale particularilor.

4. Aplicarea, de acord cu Banca Națională, în *continuarea proiectului din Mai 1927*, a măsurilor necesare pentru scoborârea generală a nivelului dobânzilor.

5. Regularea în mod împăciuitor a conflictului de azi dintre debitori și creditori cu ajutorul unei Case de Amortizare.

Spectacolul care ni se ofere nu-i de loc banal. Nu se întâmplă în fiecare zi, ca un partid politic sau un fost conducător al treburilor publice să vină și să declare: Dacă voi fi chemat mâine la cârmă, nu făgăduiesc altceva, decât să restabilesc situația pe care am lăsat-o când am părăsit puterea. Partidul poporului, prin glasul d-lui mareșal Averescu, nu-și ia un alt angajament. El spune atât: În vremea când am avut asupra mea responsabilitatea guvernării, am ținut ordinea în țară fără brutalități inutile; am stabilizat cursul leului fără împrumuturi împovărătoare; am înregistrat succese în politica externă fără interminabile călătorii diplomatice plătite din punga țării; am realizat excedente bugetare fără să arunc asupra sărmanului contribuabil impozite insuportabile; am restabilit ordinea la căile ferate fără d. Stan Vidrighin; am pus în valoare avuția statului fără s'o concesionez străinilor; am sporit exportul fără să primejduiesc prețul producției agricole; am asigurat României o epocă de liniște și prosperitate, fără să iau aiere de reformator, fără să mă oblig s'o europenizez în două luni, și fără s'o expun la riscurile vreunei aventuri.

Dacă s'ar fi urmat înainte pe această cale, n'am fi ajuns unde suntem. Nu ne-ar fi bătut mizeria la ușe și n'am fi fost cuprinși de teribila boală morală a descurajării. A intervenit, însă, nenorocitul *intermezzo* național-țărănist. Administrația a reformat-o d-l Romulus Boilă, politica externă a aranjat-o d-l Ion Lugojanu, bugetele le-a fiicuit d-l Mihai Popovici, noul plan de reconstrucție economică a ieșit din capul d-lui Virgil Madgearu, iar pe de-asupra tuturor, ca un adevărat Demiurg de lege nouă, a stat d-l Iuliu Maniu, bărbatul cel mai fecund din câți i-a fost scris neamului nostru să scoată la iveală...

În asemenea împrejurări, o întoarcere la stările din 1922 apare ca un adevărat ideal. Întrebași pe orice trecător, care se furișează amărât prin mulțime cu necazurile lui prezente, dacă n'ar consimți la această revenire a vremurilor de-atunci...

S'ar zice, că cea mai mulțumitoare schimbare ar fi în momentul de față aceea, care ar reda României tot binele, pe care, în dorința unui mai-bine îndoielnic, majoritatea cetățenilor ei n'a voit să-l prețuiască. Am scris, la începutul acestor rânduri, că trăim astăzi sub semnul nemilos al desamăgirii. Dacă ar fi numai atât, n'ar fi încă așa de rău. Dar ne găsim în plină ispășire a unei regretabile erori. D. mareșal Averescu are, deci, perfectă dreptate când vede singura soluție mântuitoare în continuarea unei politici de realități, care a fost pusă la încercare și care a dat roade fericite.

ALEXANDRU HODOȘ.

Cronica politicei externe

— Relațiunile franco-italiene —

Ca popor latin, nutrind în acelaș timp sincere și reale simpatii pentru Italia, — căreia de altfel îi datorăm recunoștință pentru contribuția conducătorilor Piemontului la unirea Principatelor, — nu putem decât să regretăm atitudinea politică de azi a Italiei, cu atât mai mult cu cât, din 1883, când România a intrat în legături de alianță cu puterile centrale, politica noastră externă a fost mereu aceeaș cu a Italiei.

Ne obișnuisem cu ideia, că interesele noastre sunt identice cu interesele surorii noastre mai mari întru latinitate, și că ne putem bucura de sprijinul ei ori de câte ori aveam nevoie. Azi însă constatăm, că comunitatea de interese nu mai există, în aparență cel puțin, și vedem, cu părere de rău, cum Italia luptă pentru revizuirea tratatelor și actualelor frontiere.

Cauza primordială a acestei îndepărtări a Italiei de aliații ei firești, alături de cari a luptat în marele război, stă în nedreptatea ce i s'a făcut cu ocazia tratativilor de pace, când, neținându-se seamă de convenția dela Londra, prin care, în Aprilie 1915, Franța, Anglia și Rusia îi recunoșteau drepturi imprescriptibile asupra Dalmației, această provincie a fost înglobată în statul Sârbilor, Croașilor și Slovenilor. Tot atât de mult a indispus Italia și faptul, că Societatea Națiunilor nu i-a acordat mandatul asupra nici uneia dintre coloniile germane, deși nici o țară nu avea atunci și nu are astăzi mai multă nevoie de teritorii, în care să-și poată revărsa surplusul său de populație.

Nemulțumirea Italiei este deci explicabilă, cu atât mai mult cu cât, și dela încheierea tratatelor încoace, nu s'a făcut din partea alia-

filor, în special a Franței, ceiace trebuia pentru a micșora, cel puțin, această nemulțumire, dacă nu a-o înlătura cu totul.

Di Aristide Briand a dus o politică de apropiere față de Germania, crezând că astfel va procura țării sale și Europei securitatea de care e atât de nevoie. Ghidat de această idee, ministrul care conduce politica externă a Franței a neglijat cu totul să se apropie de Italia, zicându-și că, dacă posedă siguranță din partea Germaniei, Franța nu are nevoie să mai facă concesii și Italiei. A fost influențat în această politică, de sigur, de puțină simpatie de care se bucură în Franța orice regim de suprimare a onora dintre libertățile publice, neținând seamă de faptul că fiecare popor are dreptul să-și aleagă regimul care corespunde mai bine intereselor și înclinațiilor sale, și uitând că înaintașii săi, tot atât de democrați cași conducătorii de azi ai Franței, încheiaseră, acum vreo 40 de ani, o alianță intimă cu Rusia țaristă, al cărei regim era incomparabil mai reacționar, în orice caz mult mai antipatic decât actualul regim fascist. Di Briand a căutat să se apropie de Germania, n'a reușit însă, pentru că apropierea aceasta nu este posibilă în cadrul tratatului dela Versailles, atât timp cât există perspectiva ca acest tratat să poată fi revizuit.

Când Stresemann a inaugurat politica dela Locarno nu se pusesese încă pe tapet chestiunea revizuirii și nu exista încă această perspectivă. Ea s'a pus abia în anul 1926, și în mai puțin de patru ani, a făcut, trebuie s'o recunoaștem cu toată sinceritatea, progrese îngrijitoare. În Anglia, d. Lloyd George, șeful partidului liberal, este categoric pentru revizuire, partidul laburist de asemenea, deși n'o spune azi pe față, având răspunderea puterii. Chiar din partidul conservator se aud din ce în ce mai multe glasuri, susținând-o. Nu vorbim de presa lordului Rothermere, dar și alte ziare conservatoare, *Observer* și *Daily Telegraph* au publicat de curând articole revizioniste, semnate de oameni de seamă din partid.

De asemenea în Franța, unde până mai eri nimeni nu vroia să audă de revizuire, au început să se schimbe părerile, în fața pericolului unui nou război. La congresul din toamnă al partidului radical și radical-socialist, azi la putere, s'a auzit glasul unui deputat ple-dând pentru revizuire, iar cunoscutul ziarist Gustave Hervé, directorul ziarului ultra-naționalist *La Victoire* a început o campanie susținută în acest sens, spunând că mai bine o revizuire prin bună înțelegere, decât grozăveniile unui război.

Dar în Germania? Succesul repurtat de național-socialiștii lui Hitler în alegerile din Septembrie se explică tocmai prin faptul că au susținut și susțin revizuirea tratatelor. În timpul campaniei electorale s'au auzit chiar miniștri, spunând că Germania trebuie să lupte pentru revizuire. Acum de curând s'a pornit o campanie, chiar din sânul partidului populist al cărui membru este d. Curtius, pentru înlăturarea dsale dela ministerul de externe și înlocuirea cu un revizionist. După ce a obținut evacuarea teritoriilor ocupate, este evident că Germania pășește azi cu hotărâre spre scopul ei final: înlăturarea tratatelor.

Și toate acestea, pentru ce? Pentru că Italia, prin glasul autorizat al dlui Mussolini, s'a declarat categoric de partea acelor care luptă pentru revizuire.

* * *

Așa fiind, este cert, pentru cine are ochi să vadă, că politica ministrului de externe francez n'a dat rezultatele dorite. Instrăinându-și Italia, n'a putut să se apropie nici de Germania, tocmai din această cauză. A promovat în schimb progresul ideii de revizuire și ce e mai rău, a dat posibilitate să se constituie acel bloc al revizionistilor, care formează un permanent pericol pentru viitoarea pace a Europei.

În asemenea împrejurări, care poate să fie concluzia? De sigur, este foarte penibil pentru un bărbat politic de talia dlui Briand să recunoască că a greșit. De altă parte însă, este și mai penibil, și periculos în același timp, să persevereze într'o asemenea greșeală, cu atât mai mult cu cât, întru nimic n'ar scădea marele prestigiu, de care ministrul de externe al Franței a știut să se înconjoare, dacă la momentul oportun, adică azi, ar schimba politica sa, apropiindu-se de Italia.

Pe această cale, va putea ajunge de altfel mai degrabă și mai sigur la scopul pe care îl urmărește cu atâta perseverență — apropierea de Germania. Aceasta, lipsită de sprijinul pe care îl dă azi Italia, cea mai puternică și bine înarmată din grupul revizionist, va trebui să-și dea seama că nu are, deocamdată cel puțin, altă posibilitate decât să se resemneze, renunțând la politica de revizuire.

Ar dispărea astfel, pentru multă vreme, acest spectru sinistru al revizuirii, amenințând pacea Europei. Pericolul n'a putut să câștige amploarea pe care o are astăzi, decât în mod exclusiv din cauza relațiilor încordate existând între Franța și Italia. Fără acestea, propaganda ridicolului lord Rothermere și străduințele Ungariei n'ar fi avut cel mai mic răsunet și n'ar fi putut să neliniștească pe nimeni, nici să periclitizeze pacea europeană.

Dl Briand trebuie deci, să caute terenul pe care să se poată apropia de Italia, al cărui regim fascist nu poate și nu trebuie să constituie un obstacol.

După cum Delcassé, marele său înaintaș, a găsit acum treizeci de ani teren de împăcare, tot astfel trebuie să-l găsească și dsa astăzi. Atunci Italia se găsea într'o alianță îndreptată contra Franței; s'au putut totuși înlătura toate neînțelegerile. De ce n'ar putea azi să le înlătura dnii Mussolini și Briand, mai ales că aceste neînțelegeri nu sunt atât de mari încât să nu poată fi înlăturate?

Ei vor trebui de altfel s'o facă, pentru că este, în definitiv, singura posibilitate de a asigura pentru mulți ani pacea Europei și de a stabili o atmosferă care să îngăduie dlui Briand să-și realizeze proiectul său pan-european, permițând în același timp tuturor statelor europene să lupte cu succes împotriva crizei economice, în care ne sbatem cu toții.

* * *

Interesele României, nu numai recunoștința și simpatia, ne leagă aproape indisolubil de Republica franceză, a cărei politică trebuie să o urmărim, atât timp cât ea apără tratatele actuale și prin urmare granițele stabilite prin aceste tratate. Ce am putea noi să și căutăm în lagărul revizionist? Prezența noastră acolo n'ar putea fi dorită, dar nici nu ne-ar folosi la nimic. Alături de Franța, prin urmare, trebuie să luptăm și noi, urmând-o în acțiunea de a păstra tratatele și de a asigura pacea.

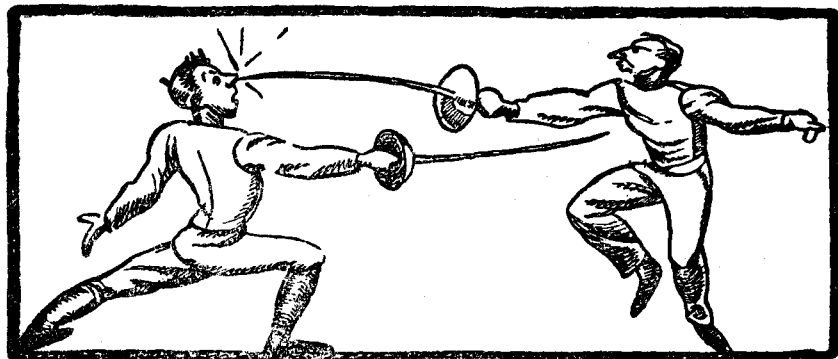
Această atitudine nu implică însă din partea României ca, în împrejurări ca cele de acum, — să nu-și spună sincer părerea și să nu caute, prin cuvântul său, să influențeze politica ce o ducem în comun. Alături de ceilalți aliați ai noștri din Mica Înțelegere, alături de Polonia, fiind cu toții direct interesați în cauză și amenințați de politica de revizuire, avem nu numai dreptul, dar și datoria să o facem.

Uza-vor însă conducătorii politicii noastre externe de acest drept? Iși vor face ei datoria? Să sperăm, că dacă cei de azi nu vor găsi curajul necesar, îl vor găsi conducătorii de mâine. Aceia vor trebui să-l găsească, pentru că prietenia franco-italiană este o absolută necesitate și o garanție sigură pentru pace. Fără ea, atmosfera din Europa se va tulbura din ce în ce, nelăsând popoarele să-și vadă în liniște de nevoile lor, iar rezultatul final va fi, mai curând sau mai târziu, — un nou război, și mai mare de cât trecut.

V. P. R.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

GAZETA RIMATĂ

Budapesta=București

BCU Cluj / Central University Library Cluj
— Reminiscențe și actualități —

*Poveștile de=odinioară,
Ades îmi place să le=ascult,
In umbra lor întunecată
Văd suferințe de demult:
Eram studenți la Budapesta,
— Mansarda fi-o mai amintești? —
Luptam cu cartea ungurească
Și ne visam la București...*

*Ne=am regăsit, apoi, cătane;
Noi am trecut peste hotar,
Ghiulucă, chiar în ziua=aceea
S'a prezentat ca voluntar.
Acestea=s lucruri îngropate,
De ce să le mai răscolești?
El a rămas la Budapesta,
Noi am pornit spre București...*

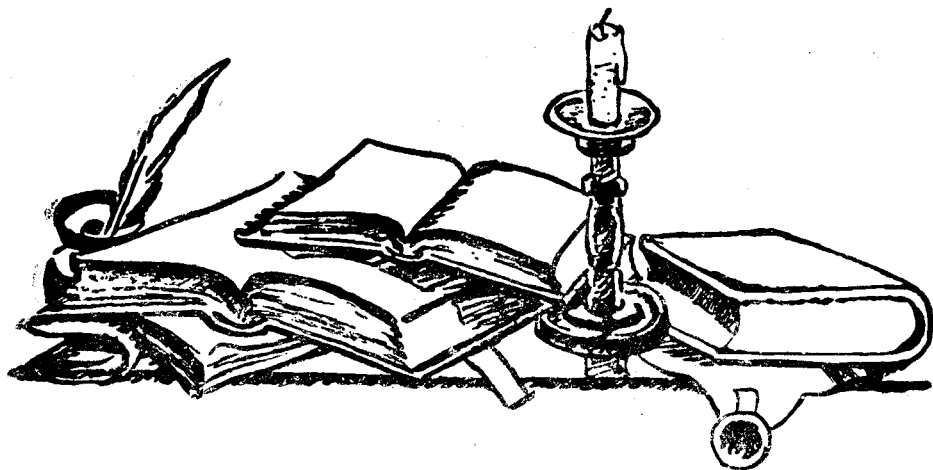
Târziu, când ne-am întors acasă,
Tu căpitan, eu doar sergent,
Ghiulucă ne-a ieșit 'nainte
Cu tot Consiliul dirigent.
Dar n'am putut să ne 'nțelegem
In treburile ardelenesti,
El se 'ntorcea din Budapesta,
Iar noi veneam din București...

Ii înjura pe cei din țară,
Zicea că sunt tâlhari și hoți,
Țigani spurcați, fără rușine,
Și grecotei fanarioși...
— „Mă mir de tine, om subțire,
Ce cauți tu printre Popești?
Când ai trăit la Budapesta,
Cum să te muți la București?“

Istoria-acum se cam repetă.
Ghiulucă, bietul, mazilit,
In grabă a plecat din țară;
Din nou, pe drum, ne-am despărțit.
Dar soarta știe und 'te duce
Când ți-a fost dat să pribegesti:
El a pornit spre Budapesta,
Eu am rămas la București...

ION OPINĂ

— Dascăl și fecior de popă —

ÎNSEMNĂRI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Redacționale. — Revista „Țara Noastră” intrând în al XI-lea an al existenței sale își continuă apariția săptămânală regulată, urmărind mai departe linia dreaptă a atitudinii sale clare și categorice. Mulțumim cu acest prilej tuturor celor cari ne-au sprijinit, și adresăm aici un ultim apel prietenilor rămași în urmă cu plata abonamentului pe anul 1930. Dăinuirea acestor restanțe constituie unica dificultate cu care revista „Țara Noastră” a avut de luptat în ultimul timp.

Mareșalul Joffre. — După o eroică și inutilă rezistență împotriva morții, învingătorul bătăliei de pe Marna s'a stins, înconjurat de iubirea înduioșată a poporului francez, a cărui eternă recunoștință o câștigase în ceasuri nespuse de grele. Mareșalul Joffre nu mai este. Împotriva ma-

relui mister al neînfinței nu se poate câștiga nicio biruință.

Omul era simplu ca înfățișare, sobru în gesturi și zgârcit la vorbă. Un exemplar tipic de burghez din Franța, turnat dintr'o bucată, precis și echilibrat. Un cetățean conștiințios și un patriot înflăcărat. O judecată limpede, cuprinzătoare, pe care nicio îngrijorare a momentului nu era în stare s'o turbure.

Insușirile omului au slujit de minune soldatului. Nimeni altul, decât acest Joffre calm și clar-văzător, n'ar fi știut să jînă piept, fără să-și piardă cumpătul, avalanșei teribile de fier și de foc, prăvălită de ofensiva germană la începutul lunii Septembrie a anului 1914. Nimeni altul n'ar fi reușit să-și păstreze sângele rece necesar, nu numai pentru a supraveghia ca retragerea să nu se schimbe într'o deban-

dadă, ci pentru a întrezări tot timpul posibilitatea unei victorii mântuitoare; pentru a profita de cea dintâi greșală a adversarului și pentru a coordona într'o supremă încordare puterile combative ale unei armate greu încercate, redându-i încrederea în ea însăși.

E mai presus de orice îndoială, că victoria dela Marna nu s'ar fi putut smulge fără vitejia dârză a soldatului francez, a cărui vioiciune de spirit și al cărui orgoliu național i-au îngăduit să treacă, spre complecția stupefacției a comandamentului german, dela demoralizarea primelor înfrângeri de-a dreptul la atacul vijelios al unei uluitoare contra-ofensive. Dar momentul posibil al acestei minuni a fost ales de mareșalul Joffre, care a știut să se folosească, în cele mai prielnice condiții strategice, de calitățile neprețuite ale trupelor, pe care le comanda.

S'a încercat, ce-i drept, să se micșoreze meritele învingătorului dela Marna, atribuindu-se altora paternitatea inițiativei. Dar faimosul ordin de zi din 6 Septembrie, — opt rânduri lapidare bătute la mașina de scris, — stă mărturie pentru a lămurii adevărul: — „In clipa când începe o luptă, hotărâtoare pentru mântuirea țării, găsesc necesar să reamintesc tuturor, că nimănui nu-i este îngăduit să mai privească înapoi. Toate eforturile trebuiesc folosite pentru a ataca și a respinge pe dușman“. Așa începe ordinul de zi, care poartă semnătura lui Joffre.

Ilustrul general a fost întrebat el însuși, odată, cine a câștigat bătălia de pe Marna. — „Nu știu cine-a câștigat-o, știu însă cine ar fi avut răspunderea, dacă bătălia ar fi fost pierdută“. Nimic mai adevărat. De aceea, numele lui Joffre va rămâne pentru totdeauna legat de miracolul dela Marna, care a mântuit Franța, pregătind victoria finală.

Steagurile îndoliate ale României s'au plecat cu pietate de-așupra mormântului proaspăt al marelui ostaș.

Crăciunul bolșevic. — Republica rusăască a Sovietelor se găsește în stare de război cu doctrina creștină. Vântul pustiitor al reîntoarcerii la păgânism, suflă de-așupra stepelor pravoslavice de altădată. Tovarășul Stalin a dat poruncă să se pună la căte grele la ușa bisericelor, a trimis pe preoți în fața plutoanelor de execuție și a pus pe foc sfințele Scripturi.

Pentru discipolii urei de clasă, blândul Isus n'a fost decât un primejdios contra-revoluționar...

Iată de ce, potrivit ordinelor drastice ale comisarilor poporului, în Rusia nu s'a mai ținut anul acesta sărbătoarea Nașterii Domnului. Printr'un simplu decret, Crăciunul a fost declarat inamic al marximului și complice al reacțiunii împotriva dictaturii proletariului. Pedepse exemplare au fost instituite pentru toți cetățenii Republicii Sovietelor, cari vor mai îndrăzni să rămână credincioși vechilor tradiții.

Mujicii, cari au săvârșit imprudența de a aprinde o luminare în pomul de Crăciun, au fost imediat arestați. Cei cari au fost surprinși făcându-și cruce, au fost deportați în Siberia. Cei cari au fost dovediți că țin icoane în casă, au fost împușcați fără milă. Bolșevismul nu și-a pus în gând să distrugă numai biserica creștină, pe care o bănuiește că ar dori reîntoarcerea țarismului. Bolșevismul are o răfuială cu Dumnezeu însuși!

Tovarășul Stalin nu știe, pe semne, că lupta aceasta împotriva eternei puteri a spiritului, au mai încercat-o și alții, dar toți au eșit înfrânți din ea. Tovarășul Stalin vrea să-i facă pe toți rușii liber-cugetători, cu sila. Tovarășul Stalin nu cunoaște puterea de rezistență a credinței.

Rusia Sovietelor alunecă pe povârnișul păgânismului. Nu va fi, oare, acesta sfârșitul ei?

Fleacuri constituționale. — In cursul călătoriei de studiu, pe care a întreprins-o peste graniță la o vârstă destul de înaintată, d. Iuliu Maniu n'a putut rezista ispitei de

a vorbi dela distanță opiniei publice românești, prin intermediul presei din Viena.

Vechi reminiscențe; de pe vremea stăpânirii pajurei cu două capete, l'au condus în redacția ziarului *Neue Freie Presse*, unde a explicat, cu foarte încurcate argumente, că guvernul-ersatz al dlui G. Mironescu trebuie să continue a sta la postul său, iar Parlamentul cu demisiile în alb nu poate să fie dizolvat, până la împlinirea unei legislaturi complete, pentrucă... pentrucă M. S. Regele Carol al II-lea a făgăduit în repetate rânduri, că va domni în mod constituțional. Suntem, adică, amenințați să mai suportăm încă doi ani, până în 1933, regimul de lacomă nepricepere al boiilor, hașeganilor și dobroștilor, pe ale căror experțe mâini a fost lăsată România de astăzi. Tristă perspectivă... Să nu permită oare, Constituția izgonirea netrebnicilor slujitori și mântuirea țării năpăstuite?

Da' de unde! D. Iuliu Maniu recurge și de data aceasta la o răstălmăcire a adevărului, debitând cu o importanță gravitate cele mai evidente nerozii. Un obicei înrădăcinat de mediocru advocațel provincial, deprins cu fel de fel de șiretlicuri uzate. Cum adică? Dacă, într'o bună zi, — pe care toată țara o așteaptă cu nerăbdare, — Suveranul va trimite la plimbare de-abinelea pe surăzătorul d. G. Mironescu, va săvârși un act anti-constituțional? Și dacă, mai în urmă, ca o consecință logică a unei schimbări reale a regimului, va semna decretul de dizolvare a actualelor Corpuri legislative, alese pe vremea Regenței, însemnează că va nesocoti Constituția?

Așa are aerul să spună d. Iuliu Maniu. Dar noi știm, că lucrurile stau cu totul dimpotrivă.

Guvernarea național-țărănistă, născută din cea mai impudică practică a demagogiei fără răspundere, a dus țara până la marginea prăpastiei, lăsând în urmă cele mai înfrîștătoare semne ale risipei, ale imbecilității și ale anarhiei. O ceată de exploatare ai navității populare, cucerind puterea prin făgăduinți mincinoase, s'a con-

stituit într'un consorțiu pentru exploatarea averii publice, cu prețul ruinei economice a României. Milionari proaspeți au răsărit peste noapte, într'o vreme când mizeria bate la ușa fiecăruia. Cărmuită de oameni fără scrupul, lipsiți de orice autoritate morală, incapabili și profitori, biata țară troznește din toate încheieturile, amenințând să ne acopere pe toți subț dărătmături...

Ce reguli constituționale s'ar împotrivi oare unei soluții mântuitoare? *Salus Reipublicae suprema lex!* Interesul suprem de existență al unui popor nu se poate împiedica de câteva paragrafe.

Din fericire, însă, Constituția noastră nu reprezintă niciun obstacol pentru rezolvarea firească a crizei în care ne găsim. M. S. Regele, concediind surogatul de guvern al dlui G. Mironescu și dizolvând Parlamentul boiilor, hașeganilor și dobroștilor, nu va face altceva decât să uzeze de prerogativele sale — strict constituționale.

Iar cât despre părerea dlui Iuliu Maniu, ce-âr fi, dacă ne-am învoi cu toții să n'o mai cerem?

Oameni politici maghiari. — Într'o editură dela Budapesta a apărut nu demult o lucrare voluminoasă, cuprinzând, în ordine alfabetică, biografia tuturor oamenilor politici, cari au jucat un rol în viața publică a Ungariei între anii 1914—1929. Autorul cărții se numește *Boros Laszlo*, iar titlul aceleia sună astfel: *Magyar Politikusok*.

Răsfoind de curiozitate paginile volumului, nu fără oare care mirare am dat peste numele dlui Alex. Vaida, tradus, firește, în Vajda Sándor, și trecut cu deplină liniște în șirul politicianilor maghiari. Surprinderea noastră a fost destul de mare, nu fiindcă-l socotim pe fostul colaborator dela *Reichspost* un bun exclusiv al națiunei române, ci pentrucă l'am știut în toată cariera sa până la 1918, complet înfeudat cercurilor politice din Viena. Așa se pare, însă, că d. Alex. Vaida a fost un fel de iepure, nu de două, ci de trei hotare.

În 1916, d. Alex. Vaida se declarase în revista *Oesterreichische Rundschau*: român habsburgic. Dl Boros Laszlo îl consideră, pe deasupra, și om politic maghiar. Bălțată personalitate, a mai fost și ilustrul medic curant al băilor din Karlsbad!

Alegerile parțiale. — Guvernul se pregătește de luptă pentru alegerile parțiale dela sfârșitul acestei luni. Ca să fie sigur de reușită, a trimis la Caraș pe d. Aurel Dobrescu, fostul prieten al delicventului Tiberiu Vornic. Bănățenii, cari căutau de mult un om de o cinste exemplară ca să-l trimită în Parlament, îl vor îmbrățișa cu căldură.

La Bihor va candida d. C. Teianu, secretarul general al ministerului de finanțe, care a descins la Oradea cu un acreditiv de 30 milioane pentru plata lefurilor rămase în restanță, și a anunțat din bună vreme că-și va păstra slujba de astăzi și după ce va fi ales.

Cu asemenea mijloace își închipuie partidul național-tărănist că va evita inevitabilul său eșec electoral. Se va vedea, dacă șocoteala de-acasă se va potrivi cu cea... din urnă!

Arendașii Melpomeni. — Teatrul Național și Opera Română din Cluj au fost date în concesiune pe 7 ani dlor M. Sorbul și C. Pavel, punându-li-se la dispoziție gratuit o minunată clădire, decoruri și costume agonisite cu trudă, iar pe deasupra o subvenție de 25 milioane pe an. În schimb, fericiiții arendași își iau obligația să ofere publicului din Cluj un număr de 200 spectacole pe stagiune, fiind răsplățiți astfel cu o recompensă națională de aproximativ 125 mii lei pentru fiecare reprezentare, dată într-o sală pentru care nu plătesc nicio chirie, și pe care primăria orașului o încălzește și o luminează pe cheltuiala sa. În afară de toate aceste avantagii, d-nii M. Sorbul și C. Pavel vor avea dreptul să dea, pe deasupra, spectacole de cinematograf la Teatrul Național și să în-

locuiască, șase luni pe an, Opera Română cu filme sonore. Calitatea artistică a repertoriului, în lipsa comitetului de lectură desființat, va fi garantată de un comisar al guvernului, ales deocamdată în persoana dlui Traian Nașcu, un distins analfabet și căpetenie cunoscută de voinic.

În asemenea condițiuni, propășirea teatrului și a muzicii românești în Ardeal ni se pare asigurată.

„Meșterul Manole” în ungurește. — Urmărind un proiect al său mai vechi, de a împărtăși publicului maghiar din Ardeal operele cele mai caracteristice ale literaturii noastre contemporane, d. Emeric Kadar, un scriitor de talent cu spirit critic ager, a tradus piesa „Meșterul Manole” a d-lui Octavian Goga, oferind-o spre reprezentare Teatrului Maghiar din Cluj.

Ne simțim datori să spunem, că spectacolul la care am asistat a fost mulțumitor în toate privințele. Tălmăcirea ni s'a părut excelentă. Actorii unguri au jucat cu o deplină înțelegere a rolurilor și cu un surprinzător elan. Punerea în scenă s'a făcut cu o deosebită îngrijire, iar spectatorii minoritari au arătat, prin manifestațiile lor însuflețite, că știu să prețuiască valoarea unei lucrări dramatice românești, care prin finuța ei literară și prin adâncimea ei de gândire iese din rândul producției de fiecare zi.

A fost un succes artistic de necontestat, la lumina căruia s'au putut întrezări îmbucurătoare posibilități de înțelegere pe rodnicul tărâm al culturii, între două popoare, a căror liniștită conviețuire nu, desigur, numai o amăgire a câtorva. Unele ziare și-au exprimat însă mirarea, că „Meșterul Manole” al d-lui Octavian Goga, după triumful de-acum doi ani la București, a apărut în Ardeal mai întâi pe scena Teatrului Maghiar din Cluj, în vreme ce la Teatrul nostru Național, bine hrănit cu subvenții din partea statului, se joacă piese ca „Rivalii”, „Mătușa lui Carol” și „Șapte fete de măritat”.

Sunt imputări, cari nu privesc obrazul nostru. Deci, n'avem nicio explicație de dat.

Presa și viața privată. — Confiscarea ziarului *Ordinea* a adus din nou pe planul întâi al discuțiilor dintre confracți, problema libertății scrisului. Ne-am găsit, încă odată, în fața unor paradoxale atitudini.

Cele mai aprinse protestări au pornit din rândurile partidului liberal, care, pe vremea când deținea puterea, n'a ezitat niciodată să recurgă la măsuri de contrângere împotriva presei, când i s'a părut că aceasta devine supărătoare. În schimb, unele gazete de pe strada Sărințar, cari țipați ca din gură de șarpe de câteori erau ele înșile confiscate, au tăcut chitic, pentru simplul motiv, că *Ordinea*, victima cea mai recentă, nu face parte din tabăra lor. În sfârșit, chiar partidul dela putere, care a încercat suprimarea ziarului *Ordinea*, are la activul său, de pe vremea când se găsea în opoziție, cele mai violente declarații împotriva atentatorilor la libertatea presei. Consecvența e o floare, căreia atmosfera actuală din România întregită nu-i priiește!

Dar, în mijlocul atâtor comentarii făcătoare și încurcate, s'au rostit și câteva cuvinte chibzuite, pline de adevăr și de sinceritate, din partea unui om, care în calitate sa dublă de director de gazetă și fost sfetnic al Tronului, a știut să privească problema pe amândouă fețele. În ziarul său *Universul*, care-i cel mai răspândit din țară, d. Stelian Popescu a publicat un articol intitulat: „Presa și viața privată”, căutând să dea o soluție dreaptă, potrivită cu principiile unei democrații reale și în armonie cu interesele superioare ale țării.

D. Stelian Popescu începe printr'o constatare, căreia nu i se poate tăgădui nici buna credință, nici loialitatea:

— „Nu se poate tăgădui, că libertatea

presei, așa cum a fost organizată la noi, față de lipsa de răspundere efectivă a oamenilor politici a făcut mult bine, dar nu este mai puțin adevărat că, date fiind moravurile noastre și patimile politice la un popor care abia eșea dintr'o lungă sclavie, ea a produs și o mare desorientare sufletească față de problemele nenumărate ce se puneau unui stat nou format”.

În ceea ce privește pe calomnatorii, cari abuzează de libertatea presei pentru a-și răspândi în mii de exemplare acuzațiile lor neintemeiate, d. Stelian Popescu amintește următoarele adevăruri:

— „Principiile calomniei sunt stabilite destul de clar în condica penală. Lipsește doar sancțiunea unei judecăți rezezi, care să facă răspunderea efectivă. În noianul de legi, votate fără nici un discernământ, și pe care nimeni nu a avut nici timpul să le citească, s'ar fi mai putut vota una, privind judecata promptă a calomniilor și s'ar fi putut stăvilii tot răul care decurge dintr'o libertate fără frâu a presei”.

Noi am mai examinat cândva problema libertății presei din acelaș punct de vedere al responsabilității efective. În realitate, nu există, și nici nu poate exista în cadrul unei societăți omenești, niciun fel de libertate personală, care să nu fie limitată de interesul colectivității. E un interes al colectivității, ca un calomnator să fie pedepsit. E un interes al colectivității, ca un propagator al distrugerii să fie pus în imposibilitate de a-și ajunge scopul. Libertatea presei nu poate să acorde nimănui o impunitate în prealabil garantată.

Legiurea noastră prezintă, deci, sub acest raport, o adevărată lacună, care va trebui să fie împlinită.

Citiți volumul: „PRECURSORI” de Octavian Goga
